

เรื่องเด่นประจำฉบับ

ชุมชนผู้มีรายได้น้อยในเมือง : ผลกระทบจากมหาอุทกภัย

ผลกระทบจากอุทกภัยได้สร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจ สังคมและคุณภาพชีวิตของคนอย่างกว้างขวางในหลายพื้นที่ รวมทั้งกรุงเทพและปริมณฑล อย่างไรก็ตาม ในระดับบุคคลและครัวเรือน ความรุนแรงของผลกระทบขึ้นอยู่กับรูปแบบและความเสี่ยงหรือความอ่อนแอของการดำรงชีวิตที่เป็นพื้นฐานเดิมก่อนที่จะประสบภัย ผู้มีรายได้น้อยที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมืองนับว่าเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตรุนแรงกว่ากลุ่มอื่น เนื่องจากโดยพื้นฐานเดิมเป็นกลุ่มที่การดำรงชีวิตต่ำกว่ามาตรฐานที่ควรจะเป็นทั้งในเรื่องที่อยู่อาศัย รายได้ และคุณภาพชีวิตในด้านอื่นๆ กลุ่มผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองจึงมักจะเป็นด่านหน้าที่เผชิญกับภัยพิบัติ ประกอบกับมักจะขาดความรู้และปัจจัยสนับสนุนในการเตรียมการป้องกันตนเองจากภัยพิบัติ และเมื่อเกิดภัยพิบัติขึ้นแล้ว ก็มักจะขาดช่องทางโยกย้ายและแหล่งพักพิง รวมทั้งขาดทรัพยากรในการฟื้นฟูตนเองและครอบครัวหลังเหตุการณ์ภัยพิบัติ ดังนั้น มาตรการเพื่อการป้องกันความเสี่ยงจากภัยพิบัติ การเยียวยา/บรรเทาทุกข์ในช่วงของการเกิดภัยพิบัติ และการฟื้นฟูและพัฒนาหลังจากนั้น จะต้องมีการออกแบบให้สอดคล้องกับลักษณะพื้นฐานของแต่ละกลุ่มประชาชนและชุมชน ทั้งนี้ จะต้องคำนึงถึงความจำเป็นที่จะต้องป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อเนื่องที่รุนแรงขึ้นที่เรียกว่า “vicious spiral” จากความเสี่ยงภัยพิบัติสำหรับกลุ่มคนจนเมือง และจำเป็นต้องมีการติดตามการฟื้นฟูที่มีลักษณะรายกรณีและรายพื้นที่ (Case Management) มากขึ้นโดยอาศัยความร่วมมือกับภาคประชาชนและภาคธุรกิจเอกชน ทั้งนี้ ระบบการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย (National Household Targeting System for Disaster Relief: NHTS-DR) จะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในอนาคตของประเทศไทย ท่ามกลางความเสี่ยงภัยพิบัติ โดยดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอน เช่น การกำหนดพื้นที่เป้าหมาย (Geographical Targeting) การประเมินครัวเรือนและการตรวจสอบเพื่อความถูกต้องโดยอาศัยเครื่องมือที่เรียกว่า Proxy Mean Test หรือ PMT

ลักษณะประชากรและสังคมของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเขตเมือง

ผลการสำรวจลักษณะทางประชากรและสังคมของชุมชนผู้มีรายได้น้อยในเมือง ปี 2549 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ผู้มีรายได้น้อยในเขตเมืองมีจำนวน 348,973 ครัวเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 1.3 ล้านคน ร้อยละ 70.5 อยู่ในกรุงเทพและปริมณฑล ร้อยละ 56.9 ย้ายมาจากที่อื่น อาชีพสำคัญ 5 ลำดับแรก ได้แก่ พนักงานบริษัท/ห้างร้าน/ร้านค้า ค้าขาย ลูกจ้างรายวัน/รายชิ้นงาน รับจ้างทั่วไป และขับรถ/มอเตอร์ไซด์รับจ้าง มีรายได้สุทธิเฉลี่ยต่อสัปดาห์ของประชากรในชุมชนของผู้มีอายุ 15 ปีขึ้นไปทำงาน ร้อยละ 57.9 มีรายได้ไม่เกินสัปดาห์ละ 1,500 บาท หรือไม่เกินเดือนละ 6,000 บาท การครอบครองที่อยู่อาศัยยังขาดกรรมสิทธิ์ทางกฎหมายอย่างสมบูรณ์ โดยมีเพียงร้อยละ 23.4 ที่เป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน/ปลูกในบ้านญาติหรือที่เช่าสิทธิ ปลูกบนบ้านเช่า ร้อยละ 25.1 และปลูกบนที่ดินสาธารณะหรือที่บุกรุก ร้อยละ 16.6 เป็นบ้านเช่า/ห้องแบ่งเช่าร้อยละ 29.6 ขณะที่ ลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นไม้ทั้งหลังร้อยละ 45.4 ขณะที่ผู้อยู่ในเขตปริมณฑลใช้วัสดุไม้อาวหรือวัสดุเหลือใช้ในการสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยร้อยละ 8.2 นอกจากนี้ ยังมีปัญหาแออัดเสื่อมโทรมและไม่มีทะเบียนบ้านทำให้

ลักษณะประชากรและสังคมผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเขตเมือง	ทั่วประเทศ	กทม.	ปริมณฑล
จำนวนประชากร (คน)	1,279,810	676,832	225,842
ประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป(คน)	1,002,611	537,457	174,759
เป็นผู้มีงานทำ (ร้อยละ)	66	65.3	67.6
รายได้เฉลี่ยต่อสัปดาห์ (ร้อยละ)	100	100	100
น้อยกว่า 1,501 บาท	57.9	46.0	64.4
1,501-3,000 บาท	32.7	40.3	30.4
3,001-6,000 บาท	8.1	11.7	4.0
มากกว่า 6,000 บาท	1.3	1.5	0.9
อาชีพ 5 ลำดับแรก (ร้อยละ)	100	100	100
พนักงานบริษัท/ห้างร้าน/ร้านค้า	32.8	39.1	35.7
ค้าขาย	23.9	23.1	20
ลูกจ้างรายวัน/รายชิ้นงาน	12.1	9.5	17.4
รับจ้างทั่วไป	7.8	5	8.5
ขับรถ/มอเตอร์ไซด์รับจ้าง	6.1	6.7	6.4
สภาพการครอบครองที่อยู่อาศัย(ร้อยละ)	100	100	100
เป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน/ปลูกใน บ้านญาติ/ที่เช่าสิทธิ	23.4	15.2	15.9
เป็นเจ้าของบ้านบนที่ดินสาธารณะ/บุกรุก	16.6	15.7	17.9
เป็นเจ้าของบ้านแต่เช่าที่ดิน	25.1	30.7	35.3
บ้านเช่า/ห้องเช่า(หลัง/ห้องแถว/เรือนแถว)	26.5	29.2	21.6
ห้องแบ่งเช่า	3.1	5	1.7
อื่นๆ	5.2	4.2	7.7

ที่มา : การสำรวจลักษณะประชากรและสังคมของชุมชนผู้มีรายได้น้อยในเมือง พ.ศ. 2549 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการภาครัฐและมีปัญหาแออัดเสื่อมโทรม โดยร้อยละ 14.4 มีปัญหาที่อยู่อาศัยไม่มีทะเบียนบ้าน ร้อยละ 26.8 ไม่มีท่อหรือทางระบายน้ำทิ้งและทิ้งลงพื้น รวมทั้งการใช้ส้วมที่เป็นส้วมซึมเป็นส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 85.7

ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเขตเมือง : ความอ่อนไหวต่อผลกระทบน้ำท่วม

จากลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้มีรายได้น้อยในเขตเมืองสะท้อนถึงความอ่อนไหวต่อความเสี่ยงภัยพิบัติ (Vulnerability to Disaster Risks) รวมถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อการดำรงชีวิตของกลุ่มผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมือง สศช. จึงประเมินว่า ผลกระทบจากภาวะน้ำท่วมใหญ่ต่อประชาชนกลุ่มนี้จะรุนแรงและฟื้นตัวได้ช้ากว่ากลุ่มอื่นๆ ดังนี้

- **เป็นกลุ่มที่มีขาดความมั่นคงด้านอาชีพและรายได้** ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเขตเมืองประมาณร้อยละ 50 ของกลุ่มเป็นลูกจ้างรายวัน/รายชิ้นงาน ค่าขายและประกอบอาชีพอิสระทำให้ขาดความมั่นคงด้านอาชีพและรายได้ โดย

กลุ่มลูกจ้างรายวัน/รับจ้างทั่วไป การหยุดดำเนินการจะทำให้ขาดรายได้ในทันที รวมทั้งเสี่ยงต่อการเลิกจ้าง นอกจากนี้ ยังเป็นกลุ่มที่ไม่ได้รับการชดเชยรายได้เช่นกรณีของแรงงานที่อยู่ในภาคทางการที่จะได้รับการชดเชยบางส่วนจากระบบประกันสังคม โดยผู้มีรายได้น้อยในเขตเมืองของกรุงเทพและปริมณฑลที่มีผู้อยู่ในระบบประกันสังคมร้อยละ 9.5

ผู้ประกอบการอาชีพอิสระ/ค้าขาย ซึ่งนอกจากจะขาดรายได้จากการไม่ได้ขายสินค้าในช่วงภาวะน้ำท่วมแล้ว ยังสูญเสียสินค้า เครื่องมือ และอุปกรณ์ประกอบอาชีพ ที่ไม่มีการประกันความเสียหายมารองรับ และอาจไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบทำให้ผู้ประกอบการอาชีพอิสระ/ค้าขายอาจจะต้องใช้เวลา 2-3 เดือน ก่อนจะมาประกอบกิจการต่อได้และกลายเป็นผู้ว่างงานชั่วคราว

นอกจากนี้ ยังต้องเผชิญกับภาวะค่าครองชีพที่สูงขึ้นจากราคาสินค้าที่สูงขึ้นโดยเฉพาะอาหารและน้ำ มีค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในช่วงน้ำท่วม ได้แก่ ค่าเดินทาง ค่าเช่าที่พักชั่วคราว ค่าอุปกรณ์กันน้ำท่วม ตลอดจนเสื้อผ้า และเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันที่เสียหายจากน้ำท่วม รวมทั้งค่าซ่อมแซมบ้านเรือนและเครื่องใช้ในบ้าน เมื่อประกอบกับรายได้ที่ไม่ค่อยเพียงพอต่อการดำรงชีพอยู่แล้วในยามปกติ ก็ทำให้ประสบปัญหาในการดำรงชีวิต ไม่สามารถจัดซื้อถึงสินค้าและบริการที่จำเป็นได้ แต่มักต้องรอความช่วยเหลือจากภาครัฐหรือองค์กรต่างๆ ทั้งนี้ ผลสำรวจของมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (2554) พบว่า ร้อยละ 72.6 ของผู้ประสบภัยที่ทำการสำรวจมีความเดือดร้อนสูงสุดในเรื่องราคาอาหาร รองลงมาเป็น น้ำดื่ม ยารักษาโรค ค่าเดินทาง อิฐบล็อก ปูน เป็นต้น

ความรุนแรงของผลกระทบจากน้ำท่วมต่อผู้มีรายได้น้อยในเขตเมือง

ผลกระทบ	สาเหตุของความรุนแรง
รายได้และอาชีพ	- เปรียบางต่อการถูกเลิกจ้าง - ขาดหลักประกันในการชดเชยค่าจ้าง - สินค้าและเครื่องมือประกอบอาชีพเสียหายไม่สามารถประกอบอาชีพได้ และไม่สามารถประกอบอาชีพได้ในยามน้ำท่วม
ทรัพย์สิน	- ไม่มีประกันภัย - ลักษณะที่อยู่ชั้นเดียว เป็นไม้ ทำให้บ้านเรือนและเครื่องใช้เสียหายรุนแรง - ขาดช่องทาง/เงินในการโยกย้าย - ขาดข้อมูล ความตระหนักและปัจจัยในการเตรียมรับสถานการณ์ - ความเสียหายเป็นสัดส่วนต่อความมั่งคั่ง (Wealth) เกือบทั้งหมด
ชีวิต/สุขภาพ/ความปลอดภัยในชีวิต	- ที่อยู่อาศัยอยู่ในตรอกซอยเล็กยากต่อการเข้าถึงและให้ความช่วยเหลือ - สภาพแวดล้อมที่มีปัญหาทั้งขยะ การระบายน้ำ อาชญากรรม สาธารณูปโภคที่ไม่ปลอดภัย ส่งผลต่อโรคภัยไข้เจ็บและความปลอดภัยในชีวิต
หนี้สิน	- ความไม่เพียงพอของรายได้เดิมทำให้ขาดเงินออม - รายได้ลดลง ราคาสินค้า และค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น - ขาดแหล่งเงินทุนทำให้มีความเสี่ยงต่อการเป็นหนี้ในระบบ - หนี้สินมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

- **มีความเสี่ยงต่อการเป็นหนี้ในระบบมากขึ้น** จากการขาดรายได้และค่าใช้จ่ายที่เพิ่มสูงขึ้น ขณะที่การเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบมีข้อจำกัดจากการขาดหลักทรัพย์หรือบุคคลค้ำประกัน ข้อมูลการสำรวจในปี 2552 พบว่า ผู้มีรายได้น้อยในเขตเมือง โดยเฉพาะในกรุงเทพและปริมณฑลมีสัดส่วนของการเป็นหนี้ในระบบอย่างเดีย্বর้อยละ 44.1 เป็นหนี้ในระบบและนอกระบบร้อยละ 7.8

- **สถานที่ตั้งส่วนใหญ่เป็นชุมชนอยู่ในตรอกซอยเล็กที่แออัดและยากในการเข้าถึงจึงมีความเสี่ยงต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน** การได้รับความช่วยเหลือระยะเร่งด่วนทำได้ยากและไม่ทั่วถึงทั้งในการแจกจ่ายอาหารและยา รวมทั้งการขนย้ายอพยพออกมาจากพื้นที่ ประกอบกับลักษณะของที่อยู่อาศัยที่ส่วนใหญ่เป็นไม้ เป็นบ้านชั้นเดียว ทำให้ไม่สามารถอยู่อาศัยหรือเก็บเครื่องใช้และทรัพย์สินไว้เหนือระดับน้ำได้ จึงประสบกับความเสียหายมาก

- ความเสียหายเมื่อเทียบเป็นสัดส่วนต่อความมั่งคั่ง (Wealth) กลุ่มผู้มีรายได้น้อยจะมีสูญเสียมากเนื่องจากทรัพย์สินที่มีเกือบเป็นทรัพย์สินทั้งหมด เมื่อทรัพย์สินเสียหายก็จะไม่เหลือทรัพย์สินอื่นได้อีก จึงพบว่าเป็นกลุ่มที่ไม่ประสงค์ที่จะอพยพ เพราะเป็นกังวลเกี่ยวกับทรัพย์สินมากกว่าคนชั้นกลางหรือผู้มีรายได้สูง เมื่อประกอบกับไม่มีที่พักพิงอื่นเป็นทางเลือก ทำให้ต้องติดอยู่ในที่อยู่อาศัยและมีความยากลำบากในการดำรงชีวิต

- สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยที่แออัด เสื่อมโทรม ขาดระบบการระบายน้ำทิ้งและของเสียที่ดี ทำให้เป็นความเสี่ยงต่อสุขภาพในช่วงน้ำท่วม มีปัญหาสุขภาพทั้งจากโรคที่มาับน้ำ เช่น น้ำกัดเท้า ไข้หวัด โรคทางระบบทางเดินอาหาร และโรคติดต่อเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ ความเสี่ยงต่อการจมน้ำและไฟดูด ตลอดจนผู้ที่มีโรคประจำตัวซึ่งยากลำบากในการเข้าถึงสถานพยาบาล เป็นต้น สำหรับในช่วงของการฟื้นตัวนั้นต้องพึ่งพิงเงินช่วยเหลือจากรัฐบาลเป็นสำคัญ โดยที่อาจจะต้องก่อหนี้เพื่อการซ่อมแซมและทดแทนเครื่องใช้และทรัพย์สินที่เสียหายไปโดยที่ไม่มีการประกันภัย ดังนั้น การฟื้นตัวจึงเป็นไปได้ช้าและเกิดภาวะเครียดสูง

- การขาดปัจจัยสนับสนุนในการเตรียมรับสถานการณ์และการป้องกันผลกระทบ เช่น การใช้กระสอบทราย ก่ออิฐ ฯลฯ รวมถึงการเตรียมหาแหล่งพักพิงใหม่ ขณะที่กลุ่มผู้มีรายได้ปานกลางหรือสูงได้สร้างปรากฏการณ์ “หอพัก/อพาร์ทเมนต์เต็ม” รวมทั้งการอพยพออกไปพักพิงในโรงแรมและคอนโดมิเนียมในเขตกรุงเทพฯ ชื่นใน นอกจากนี้ โครงสร้างครัวเรือนมีสมาชิกที่เป็นเด็กกับผู้สูงอายุ เด็กอย่างเดียว และผู้สูงอายุอย่างเดียวมีสัดส่วนร้อยละ 20.9 ขณะที่กรุงเทพฯ และปริมณฑลมีร้อยละ 14.7 ทำให้ขาดความคล่องตัวและยากลำบากในการโยกย้าย นอกจากนี้ การขาดข้อมูลและตระหนักถึงความรุนแรงของอุทกภัยทำให้ขาดการเตรียมตัวโดยผู้ประสบภัยจำนวนมากไม่ได้คาดเดาน้ำจะท่วมสูงเป็นเวลานาน การยกของขึ้นที่สูงซึ่งไม่พอต่อความสูงของระดับน้ำทำให้ทรัพย์สินส่วนใหญ่เสียหาย

- ชุมชนเมืองขาดการรวมตัวเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนชนบททำให้ขาดความร่วมมือในการช่วยเหลือกัน นอกจากนี้ ในช่วงแรกของภาวะวิกฤตนั้นขาดศูนย์รวมข้อมูลรวมทั้งการประสานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อร่วมกันช่วยเหลือคนในชุมชน โดยผู้ประสบภัยที่อยู่ในชุมชนเมืองจะต้องช่วยเหลือตนเองหรือต่างก็ต้องรอรับความช่วยเหลือจากภายนอก ทำให้ผู้ด้อยโอกาสไม่สามารถเข้าถึงความช่วยเหลือได้อย่างทั่วถึงและเพียงพอ

เปรียบเทียบสถานะเศรษฐกิจและสังคม ปี 2552

สถานะ	กลุ่มมิใช่ผู้มีรายได้น้อย	ผู้มีรายได้ น้อยในเมือง	ผู้มีรายได้น้อย ในเมือง (กทม. และ ปริมณฑล)
1. รูปแบบการก่อหนี้ (ร้อยละ)			
- หนี้ในระบบ	79.56	68.2	48.2
- หนี้ในระบบนอกระบบ	7.95	9.3	7.8
- หนี้นอกระบบ	12.49	22.6	44.1
2. ผู้มีสวัสดิการ ประกันสังคม (ร้อยละ)	18.4	3.1	9.85
3. สัดส่วนสมาชิกครัวเรือน ที่เป็นเด็กกับผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุอย่างเดียว	7.39	20.93	14.75

หมายเหตุ : ผู้มีรายได้น้อย หมายถึงกลุ่มผู้ที่จนและเกือบจน

ที่มา : การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ.2552 ประมวลผลโดยสำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม

เสียงสะท้อนจากผู้ประสบภัยย่านบางพลัดที่อาศัยอยู่ในศูนย์พักพิงมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

เพศหญิง อายุ 48 ปี จรัสสินทวงศ์ ขอย 80 อาชีพรับจ้างในร้านอาหาร รายได้ 9,000 บาทต่อเดือน เป็นบ้านของตนเองปลูกบนที่เช่าของวัด อยู่ด้วยกัน 10 คน อยู่วัยเรียน 6 คน ผู้สูงอายุ 1 คน ผู้พิการ 1 คน และมีน้องทำงานในบริษัท 1 คน ซึ่งบริษัทหยุดทำการเนื่องจากได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมโดยจ่ายเงินเดือนให้ครึ่งหนึ่ง “....น้ำท่วมระดับอก มันมาเร็วและเยอะกว่าที่คาดไว้ ไม่ได้ป้องกัน ค่าใช้จ่ายสูง ซื้อแต่ข้าวตุนไว้ก็ถูกน้ำท่วมหมด ของที่ยกไว้ก็หนีไม่พ้นเสื้อผ้าและอุปกรณ์การเรียนของเด็กเสียหายหมด ไม่รู้จะไปโรงเรียนอย่างไร ปี 38 ยังอยู่ได้ไม่คิดว่าจะท่วมสูงอย่างนี้....พื้นบ้านกระดานลอยไปไหนไม่รู้ ยังไม่รู้จะซ่อมอย่างไร...หยุดงานไป 2-3 วันตอนที่ยังอยู่ในบ้าน ปัจจุบันย้ายมาอยู่ในศูนย์ฯก็ไปทำงานได้แล้ว....ตอนที่หนีออกมาที่ต่างคนต่างหนี น้ำสูงออกมาเองไม่ได้ต้องรอทหารมาช่วย....อยากให้มีเงินช่วยเหลือซ่อมบ้าน ถ้าย้ายที่อยู่เด็กเดินทางไปโรงเรียนลำบากและค่าใช้จ่ายสูง”

เพศหญิง อายุ 41 อยู่ชอยจรัล 57 อาชีพขายของมือสอง อยู่กับหลานอายุ 5 ขวบ เป็นบ้านของตัวเองแต่เช่าที่ “....ไม่คิดว่าน้ำจะท่วมมากขนาดนี้ ประธานชุมชนบอกว่าถึงท่วมก็ไม่สูงเลยไม่ทำอะไร แค่เตรียมน้ำและอาหารนิดหน่อย....ไม่คิดจะย้ายแต่กลัวหลานเป็นอันตราย....ข้าวของเสียหายหมด ของที่จะเอาไปขายก็เสียหาย....ตอนนี้ใช้เงินออมแล้วประหยัดเอา....กินใช้ในศูนย์ฯทุกอย่างก็อยู่ได้แต่อยากกลับบ้าน....ไม่มีหนี้เพราะกู้อำนาจไม่มีเงินเดือนในชุมชนมีเครดิตยูเนียนแต่ไม่ได้เป็นสมาชิกไม่มีเงินซ่อมก็ต้องอยู่ไปตามอัธยาศัย”

ผลกระทบและความต้องการความช่วยเหลือของผู้ประสบภัย

การเกิดอุทกภัยตั้งแต่ปลายเดือนกรกฎาคม สรุปลพื้นที่ประสบภัยรวม 64 จังหวัด ราษฎรเดือนร้อนกว่า 4 ล้านครัวเรือน 13.4 ล้านคน มีผู้เสียชีวิต 615 คน สูญหาย 3 คน มีพื้นที่เกษตรเสียหาย 12.04 ล้านไร่ สถานประกอบการเสียหาย 28,605 แห่ง กระทบลูกจ้างกว่า 1.02 ล้านคน ทั้งนี้ ยังไม่รวมผู้ประกอบการอาชีพอิสระซึ่งอยู่นอกภาคทางการที่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ตามปกติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อรายได้และค่าใช้จ่ายของประชาชน โดยประชาชนในกรุงเทพมหานครร้อยละ 31.4 คาดว่ารายได้จะลดลง ขณะที่ประมาณครึ่งจะมีรายได้เท่าเดิม อย่างไรก็ตาม ร้อยละ 67.2 ได้รับผลกระทบจากค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นจากการกักตุนอาหาร น้ำดื่ม และอุปกรณ์ป้องกันน้ำท่วม รวมทั้งปัญหาค่าใช้จ่ายที่จะเพิ่มขึ้นหลังน้ำลด สำหรับความต้องการหลังน้ำลดร้อยละ 65 ต้องการความช่วยเหลือในการซ่อมแซมที่พักอาศัย ร้อยละ 59.3 แก้ไขปัญหาราคาสินค้า ร้อยละ 54.6 แก้ไขปัญหาคนว่างงาน รวมถึงการหาแนวทางป้องกันน้ำท่วมในอนาคตและช่วยเหลือเรื่องสภาพคล่อง (เอแบค, 2554) สอดคล้องกับผลการสำรวจของสวนดุสิตโพลล์ (พฤศจิกายน, 2554) ที่ต้องการให้รัฐบาลช่วยเหลือในเรื่องเงินชดเชยสำหรับซ่อมแซมบ้านหรือชดเชยรายได้ที่ขาดหายไป ควบคุมราคาสินค้า/จัดหาสินค้าที่จำเป็นและขาดแคลนมาจำหน่ายหรือแจกจ่ายอย่างเพียงพอ ช่วยเหลือคนตกงานจากสถานประกอบการที่ต้องปิดตัวลง และการผ่อนผันการชำระหนี้และค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่จำเป็น เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ และค่าเดินทาง เป็นต้น

โอกาสและความครอบคลุมที่ได้รับจากการช่วยเหลือฟื้นฟูภาครัฐสำหรับประชาชนผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมือง

การให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยและการฟื้นฟูความเสียหาย รัฐได้มีมาตรการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย โดยมาตรการเร่งด่วนช่วงวิกฤติ ได้แก่ การแจกถุงยังชีพ การจัดหาปัจจัยสี่ ซึ่งมีอาสาสมัครและภาคเอกชนจำนวนมากเข้าร่วมดำเนินการ การจัดส่งอุปกรณ์กู้ภัย ยานพาหนะ เครื่องอุปโภคบริโภค เวชภัณฑ์ อพยพผู้ประสบภัย และจัดหาศูนย์พักพิงให้ความช่วยเหลือ รวมทั้งมีมาตรการช่วยเหลือหลังน้ำลดครอบคลุม 5 กลุ่ม คือ ประชาชนทั่วไป แรงงาน เกษตรกร ผู้ประกอบการ อิสระรายย่อย และผู้ผลิตภาคอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้มีรายได้น้อยในเขตเมืองอาจมีข้อจำกัดต่างๆ หลายประการที่เป็นอุปสรรคในทางปฏิบัติที่ทำให้ประชาชนบางกลุ่มไม่ได้รับความช่วยเหลือตามมาตรการที่กำหนด ประเด็นต่างๆ ที่ควรได้รับการพิจารณา ได้แก่ การไม่มีทะเบียนบ้าน การไม่มีสัญญาเช่าบ้าน การไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้ของรัฐเนื่องจากขาดหลักทรัพย์และการค้ำประกัน การไม่ได้รับชดเชยรายได้เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระและไม่ได้เป็นผู้ประกันตน ตลอดจนการไม่ได้รับประโยชน์จากมาตรการภาษีเนื่องจากส่วนใหญ่ผู้มีรายได้น้อยได้รับการยกเว้นภาษีหรือจ่ายในจำนวนน้อยอยู่แล้ว ดังนั้น การดำเนินการภายใต้มาตรการดังกล่าวจึงควรคำนึงถึงข้อจำกัดเหล่านี้ รวมทั้งมีการติดตามการช่วยเหลือเพื่อให้ผู้มีรายได้น้อยและผู้ประสบภัยได้รับความช่วยเหลืออย่างทั่วถึง สามารถกลับมาดำเนินชีวิตตามปกติได้อย่างรวดเร็ว โดยการดำเนินการโดยมีการกำหนดกลุ่มและพื้นที่เป้าหมายในการติดตามอย่างชัดเจน ทั้งนี้ โดยต้องอาศัยความร่วมมือกับนอกภาคทางการ (Non-Governmental Organizations) และภาคธุรกิจเอกชน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การเกิดภัยพิบัติต่างๆ เป็นสาเหตุหนึ่งที่จะส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนให้ไม่สามารถดำเนินไปอย่างปกติ รวมถึงส่งผลกระทบต่อปัญหาความยากจนและคุณภาพชีวิตในด้านอื่นๆ ท่ามกลางความเสี่ยงการเกิดภัยพิบัติที่มีมากขึ้นในภาวะที่ภูมิอากาศมีการเปลี่ยนแปลงรุนแรงและรวดเร็ว การเตรียมรับมือเพื่อลดผลกระทบเป็นปัจจัยสำคัญที่จะลดความสูญเสีย จำเป็นต้องมีการวางแผนเพื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุและหลังเกิดเหตุ ที่ต่อเนื่องครบกระบวนการที่เรียกว่า “วงจรการจัดการสาธารณภัย” ประกอบด้วย การป้องกันและบรรเทาผลกระทบ การเตรียมพร้อม การรับสถานการณ์ฉุกเฉิน การฟื้นฟูบูรณะและการพัฒนา โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

(1) การออกแบบรูปแบบการป้องกัน การเยียวยา และการให้ความช่วยเหลือฟื้นฟู รวมทั้งการพัฒนาหลังเหตุการณ์ภัยพิบัติให้กับผู้ได้รับผลกระทบ ต้องคำนึงถึงแต่ละกลุ่มและพื้นที่เป้าหมายซึ่งมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคำนึงถึงโอกาสการได้รับประโยชน์และการคุ้มครองโดยเฉพาะคนยากจนและผู้ด้อยโอกาส (รวมถึงครัวเรือนที่หัวหน้าครอบครัวเป็นผู้หญิง ผู้สูงอายุ และคนพิการ) ซึ่งมักจะได้รับความผลกระทบจากภัยพิบัติรุนแรงที่สุด แม้ว่าชุมชนยากจนจะมีความเสี่ยงด้านเศรษฐกิจ แต่ก็มีขีดความสามารถในเชิงสังคมและวัฒนธรรม (ทุนทางสังคม) ที่จะช่วยให้สามารถเผชิญกับภัยพิบัติได้ และองค์ประกอบนี้เป็นสินทรัพย์ที่สำคัญในการบริหารจัดการภัยพิบัติ ทั้งนี้ ที่ตั้งในทางภูมิศาสตร์ อายุ เพศ ชนชั้น กลุ่ม

ชาติพันธุ์ โครงสร้างชุมชน กระบวนการตัดสินใจของชุมชน รวมทั้งประเด็นทางการเมือง ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่กำหนดความอ่อนไหวหรือความล่อแหลมของประชาชนยากจน

(2) การสนับสนุนแนวทางการจัดการภัยพิบัติและการลดความเสี่ยงภัยพิบัติโดยชุมชน (Community-Based Disaster Risks Management: CBDRM) ซึ่งยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การนำไปปฏิบัติ และการติดตามและประเมินผล ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มคุณภาพและความรวดเร็วของการฟื้นฟู โครงการสอดคล้อง/ตรงกับความต้องการที่แท้จริง และลดความเสี่ยงที่จะทำให้เกิดการใช้จ่ายที่ผิดหรือบิดเบือนจากจุดประสงค์ที่แท้จริง ทั้งนี้ โครงการฟื้นฟูควรใช้ทรัพยากร ชีตความสามารถ และความคิดริเริ่มของชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยที่การวางแผนและการนำไปปฏิบัติควรอยู่บนพื้นฐานขององค์ความรู้ท้องถิ่น ทักษะ วัสดุอุปกรณ์ และวิธีการ โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการจัดหาและมีความยั่งยืน

(3) การพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคมในระบบปกติให้ครอบคลุมและสามารถรองรับผลกระทบที่เกิดจากภัยพิบัติ เช่น การมีระบบประกันภัยโดยรัฐสนับสนุนบางส่วน ซึ่งจะสร้างหลักประกันให้กับประชาชน และลดภาระการใช้จ่ายภาครัฐ

(4) การบรรจุแผนการลดความเสี่ยงและการปรับตัวภายใต้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ไว้ภายใต้ “การวางแผนการบริหารจัดการเมือง” จะช่วยให้การปฏิบัติบรรลุผลและมีความยั่งยืนได้นั้น ซึ่งหมายรวมถึงการแก้ปัญหาความแออัด ระบบสาธารณูปโภค/สาธารณูปการ และบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของชุมชนผู้มีรายได้น้อยในเขตเมือง

(5) การดำเนินการมุ่งสู่การลดความอ่อนไหวทางเศรษฐกิจภายใต้ยุทธศาสตร์การลดความเสี่ยง (Risk Reduction Strategies) สำหรับคนจน และในขณะเดียวกันก็ใช้และบ่มเพาะขีดความสามารถทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนยากจนให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ ความยากจนเป็นเครื่องชี้หนึ่งของความขาดแคลนหรือการที่ไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสในการสร้างรายได้ และความยากจนนั้นเป็นเพียงมิติหนึ่งของความอ่อนไหว

(6) การมีระบบข้อมูลและติดตามการดำเนินงานตามมาตรการเพื่อให้ผู้ประสบภัยได้รับความช่วยเหลือและฟื้นฟูอย่างทั่วถึงและยั่งยืนซึ่งจะต้องมีเครื่องมือที่เหมาะสม เช่น การใช้ระบบการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย (National Household Targeting System for Disaster Relief: NHTS-DR) ซึ่งจะเป็เครื่องมือที่สำคัญในอนาคตของประเทศไทยท่ามกลางความเสี่ยงภัยพิบัติ โดยดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอน เช่น การกำหนดพื้นที่เป้าหมาย (Geographical Targeting) การประเมินครัวเรือนและการตรวจสอบเพื่อความถูกต้องโดยอาศัยเครื่องมือที่เรียกว่า Proxy Mean Test หรือ PMT

มาตรการช่วยเหลือและเยียวยาผู้ประสบภัยที่เกี่ยวข้องกับผู้มีรายได้น้อยในเขตเมือง

ประชาชนทั่วไป	การได้รับประโยชน์ของผู้มีรายได้น้อยในเขตเมือง
การชดเชยความเสียหาย 1. น้ำท่วมบ้าน ได้รับ 5,000 บาทต่อครัวเรือน 2. ชดเชยกรณีบ้านหรือทรัพย์สินเสียหาย 3. ชดเชยบุคคลเสียชีวิต 4. ผู้สูงอายุหรือผู้พิการ ที่หัวหน้าครอบครัวเสียชีวิต พิการ บาดเจ็บ และไม่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข ได้รับเงินไม่เกิน 5,000 บาทต่อครอบครัว 5. นักเรียน นักศึกษา ที่พ่อ แม่ หรือผู้อุปการะเสียชีวิตจากอุทกภัย ได้รับค่าอุปกรณ์การเรียนไม่เกิน 3,000 บาทต่อคน และค่าใช้จ่ายตามภารกิจประจำวัน เช่น ค่าพาหนะไปสถานศึกษาอีก 500 บาทต่อคน	อาจมีข้อจำกัดกรณีบ้านไม่มีเลขที่ ผู้ที่อยู่บ้านเช่า และไม่มีหลักฐานทะเบียนบ้านและสัญญาเช่า
การลดภาระค่าครองชีพ 6. ผ่อนผันระยะเวลาการจ่ายค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปา และค่าโทรศัพท์ 7. จัดบริการคลั่งอาหารสด อาหารปรุงสำเร็จ (พณ.) ถุงยังชีพ (มท.) และ น้ำดื่ม (ทส.) ให้ประชาชนในพื้นที่น้ำท่วม 8. จัดตั้งศูนย์จำหน่ายและกระจายสินค้าอุปโภคบริโภค	ได้รับประโยชน์
การช่วยเหลือทางการเงิน 9. การช่วยเหลือเงินกู้เดิม - กรณีลูกค้าเก่าพักชำระหนี้เงินต้นหรือเงินต้นและดอกเบี้ย ไม่เกิน 6 เดือน และปรับลดเงินงวดและ/หรือขยายระยะเวลาผ่อนชำระหนี้ ออกไปจากเดิมอีก ภายในระยะเวลา 1- 2 ปี (แล้วแต่ประเภทสินเชื่อและความเสียหาย) - กรณีทั่วไป พักหนี้เป็นระยะเวลาไม่เกิน 6 เดือน (คิดอัตราดอกเบี้ย 0% ต่อปี) กรณีเสียชีวิต ลดอัตราดอกเบี้ยลงเหลือ 0.01% ต่อปี ตลอดระยะเวลาที่เหลืออยู่ และกรณีการพักหนี้ทั้งหลัง ปลดภาระหนี้ตามยอดหนี้คงเหลือในส่วนของการชำระหนี้ - กรณีไม่กู้เพิ่ม ปลดลดชำระหนี้เงินต้น ไม่เกิน 6 เดือน (ทั้งสินเชื่อบุคคลและที่อยู่อาศัย) และพักชำระหนี้เงินกู้แบบมีระยะเวลา ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ไม่เกิน 6 เดือน - พักชำระหนี้ ไม่เกิน 6 เดือน ปรับลดเงินงวดผ่อนชำระ และขยายระยะเวลาการผ่อนชำระหนี้ออกไปรวมไม่เกิน 30 ปี รวมทั้งปรับปรุงโครงสร้างหนี้ในกรณีที่เป็นเงินต้น ผ่อนผันการชำระหนี้ ทั้งส่วนเงินต้นและกำไร เป็นระยะเวลา 3 เดือน และคิดอัตรากำไรแบบผ่อนปรนในช่วง เดือนที่ 3-24	ผู้มีรายได้น้อยได้ประโยชน์มีจำนวนไม่มากเนื่องจากมีหนี้สินนอกระบบ
10. สินเชื่อเคหะ - รายละ 300,000 บาท อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3.45 (ปี 1-3 และปี 4-5 MRR - 0.50) ระยะเวลา 5 ปี - กรณีสร้างใหม่ อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2 ต่อปี นาน 5 ปี (วงเงินร้อยละ 100 ของราคาประเมินค่าก่อสร้าง แต่ไม่เกินรายละ 1 ล้านบาท) หลังจากนั้น กรณีซ่อมแซม อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 4 ต่อปี นาน 5 ปี (วงเงินร้อยละ 100 ของราคาประเมินค่าซ่อมแซม แต่ไม่เกินรายละ 100,000 บาท) โดยผู้ค้าประกันต้องมีรายได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 15 ของวงเงินกู้ ให้สินเชื่อไม่เกินร้อยละ 100 ของราคาประเมินหลักประกันเดิม และปลดลดชำระหนี้เงินต้น 3 เดือน และคิดอัตรากำไรแบบผ่อนปรนในช่วง เดือนที่ 3-24	มีข้อจำกัดเรื่องการค้ำประกัน
11. สินเชื่อบุคคล - กรณีลูกค้าเดิม รายละไม่เกิน 50,000 บาท อัตราดอกเบี้ย MLR ระยะเวลา 5 ปี กรณีลูกค้าใหม่ รายละไม่เกิน 30,000 บาท อัตราดอกเบี้ย MRR ระยะเวลา 5 ปี และสินเชื่อเพื่อพัฒนากลุ่มอาชีพ รายละไม่เกิน 50,000 บาท อัตราดอกเบี้ย MLR ระยะเวลา 5 ปีปลดลดชำระหนี้เงินต้น 3 เดือน และคิดอัตรากำไรแบบผ่อนปรนในช่วง เดือนที่ 3-36	มีข้อจำกัดเรื่องการค้ำประกัน
การช่วยเหลือทางด้านภาษี 12. ยกเว้นภาษีเงินได้ - สำหรับเงินชดเชยจากภาครัฐเท่ากับความเสียหายที่ได้รับ - สำหรับผู้ประสบภัยที่ลงทะเบียนไว้กับหน่วยงานรัฐ - ค่าสินไหมทดแทนที่ได้จากบริษัทประกันภัย	ได้รับประโยชน์น้อยเพราะเป็นกลุ่มที่ไม่ได้เสียภาษีรายได้หรือเสียน้อย
การช่วยเหลืออื่นๆ 13. เร่งรัดให้บริษัทประกันจ่ายค่าสินไหมทดแทนอย่างรวดเร็ว 14. เงินบริจาค สามารถหักภาษีได้ 1.5 เท่า 15. บริการศูนย์พักพิงผู้ประสบภัย และการให้ความช่วยเหลือ	ไม่ได้รับประโยชน์เนื่องจากไม่มีการทำประกันภัย ไม่ได้รับประโยชน์ ได้รับประโยชน์
ผู้ใช้แรงงาน 1. กรณีถูกเลิกจ้างจะได้รับเงินชดเชยตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน แต่หากไม่ได้ก็สามารถยื่นขอรับเงินช่วยเหลือจากกองทุนสงเคราะห์ลูกจ้าง 2. กรณีเป็นผู้ประกันตนที่ถูกเลิกจ้างจะได้รับเงินทดแทนระหว่างการว่างงาน ร้อยละ 50 ของค่าจ้าง แต่ไม่เกิน 7,500 บาท เป็นเวลา 6 เดือน 3. การจัดหางาน - จ้างงานเร่งด่วนสำหรับงานสาธารณะประโยชน์ในพื้นที่ประสบภัย 150 บาทต่อวัน เป็นระยะเวลา 20 วัน - จัดหาตำแหน่งงานรองรับแรงงานที่ว่างงาน 4. การช่วยเหลือทางการเงิน - ลดดอกเบี้ยกู้ยืมกองทุนพัฒนาฝีมือแรงงาน สำหรับผู้เข้ารับการฝึกจากร้อยละ 1 เป็นร้อยละ 0.1 เป็นระยะเวลา 1 ปี - สินเชื่อรายละ 50,000 บาท สำหรับผู้ประกันตนไว้กับสำนักงานประกันสังคม	ได้รับประโยชน์จำนวนน้อยเนื่องจากส่วนใหญ่เป็นลูกจ้างรายวัน ผู้ประกอบอาชีพอิสระรายย่อย และรับจ้างทั่วไป

แรงงานและผู้ประกอบการ : สรุปผลกระทบจากน้ำท่วม และมาตรการช่วยเหลือ

กลุ่มเป้าหมาย	ผลกระทบต่อการจ้างงาน ชั่วโมงการทำงาน หรือรายได้	การคุ้มครองตามกฎหมาย แรงงาน	มาตรการช่วยเหลือผู้ประกอบการจาก ภาครัฐ	ความช่วยเหลืออื่น (เอกชน/องค์กรธุรกิจ, สหภาพแรงงาน, ประชาชน)
ลูกจ้างเอกชน	ประมาณ 1,020,675 คน*	- ผู้ประกันตนที่ถูกเลิกจ้างได้รับเงิน ทดแทนการว่างงานร้อยละ 50 ของค่าจ้าง แต่ไม่เกิน 7,500 บาท เป็นเวลา 6 เดือน - กรณีถูกเลิกจ้างจะได้รับเงิน ชดเชยตามกฎหมายคุ้มครอง แรงงาน มาตรา 118 แต่หาก ไม่ได้ก็สามารถยื่นขอรับเงิน ช่วยเหลือจากกองทุนสงเคราะห์ ลูกจ้างซึ่งจะจ่ายให้อัตราไม่ เกิน 60 เท่าของค่าจ้างรายวัน	การช่วยเหลือด้านการเงิน - การช่วยเหลือทางการเงิน สินเชื่อรายละ 50,000 บาท สำหรับผู้ประกันตนไว้กับ สำนักงานประกันสังคมตามมาตรา 33 และ 39 อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2.5 คงที่ 2 ปี - ลดดอกเบี้ยเงินกู้ยืมกองทุนพัฒนาฝีมือ แรงงานจากร้อยละ 1 เป็นร้อยละ 0.1 ระยะเวลา 1 ปี การสร้างงาน - จ้างงานเร่งด่วนสำหรับงานสาธารณะ ประโยชน์ในพื้นที่ประสบภัย 150 บาท/วัน สูงสุด 20 วัน - จัดหาตำแหน่งงานรองรับแรงงานที่ว่างงาน ความช่วยเหลือที่จัดให้สำหรับประชาชนทั่วไป - การชดเชยความเสียหายโดยใช้งบประมาณ แผ่นดิน - ผ่อนปรนระยะเวลาการจ่ายค่าไฟฟ้า ค่า น้ำประปา และค่าโทรศัพท์ - มาตรการทางการเงินอื่นๆ เช่น ผ่อนผันการ ชำระหนี้ สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ - การช่วยเหลืออื่น เช่น ศูนย์พักพิง และถุงยังชีพ	ภาคเอกชน/องค์กรธุรกิจ - ตั้งศูนย์เพื่อรับของบริจาคจัดถุงยังชีพ และ นำไปมอบแก่ผู้ประสบภัย - การประสานและจัดทีมช่วยเหลือในการ อพยพผู้ประสบภัยออกจากพื้นที่ - Crisis Mappers Workshop สอนการ แปลงข้อมูลภัยพิบัติลงในแผนที่ แล้วลงมือ ทำจริง - Social Media Crisis response team ทีมประสานงานการแจ้งเหตุภัยพิบัติผ่าน ทางเครือข่ายสังคม - หน่วยงาน/องค์กร จัดหาที่พักและอาหาร ให้กับพนักงานของตนที่ประสบภัย - การจัดโครงการช่วยเหลือผู้ประสบภัย ใน ระยะฟื้นฟูอาชีพ การตรวจสอบสภาพเครื่องยนต์ และเปลี่ยนถ่ายน้ำมันเครื่องฟรี การ ตรวจสอบความปลอดภัยถังก๊าซหุงต้ม และเปลี่ยนก๊าซหุงต้มการตรวจสอบความ ปลอดภัยระบบไฟฟ้าโครงการ EM Ball ปรับสภาพ น้ำเสีย โครงการหน่วยแพทย์ เคลื่อนที่ โครงการน้ำสะอาดเพื่อผู้บริโภค โครงการส่งเสริมความรู้ด้านอาชีพ เป็นต้น
● ลูกจ้างรายวัน (ส่วนใหญ่ไม่อยู่ในระบบ ประกันสังคม)		- ประกันสังคมมาตรา 39*** และ 40 (กรณีเป็นผู้ประกันตนโดย สมัครใจ) สิทธิประโยชน์ไม่ ครอบคลุมกรณีว่างงาน		
● ลูกจ้างจ้างเหมา (ส่วนใหญ่ไม่อยู่ในระบบ ประกันสังคม)				
● แรงงานต่างด้าว (ถูกกฎหมาย อยู่ใน ระบบประกันสังคม)	- แรงงานต่างด้าวในพื้นที่ ประสบภัยประมาณ 4-6 แสนคน	- ได้รับสิทธิประกันสังคม เช่นเดียวกับลูกจ้างในระบบ ประกันสังคม		
แรงงานประกอบอาชีพอิสระ	2,056,918 ล้านคน**			สหภาพแรงงาน - การตั้งโรงครัวประกอบอาหาร ช่วยเหลือ ผู้ประสบภัย - การนำถุงยังชีพไปแจกแก่แรงงานและ ชาวบ้าน ประชาชนทั่วไป - กลุ่มจิตอาสา/อาสาสมัครช่วยเหลืองานต่างๆ - การบริการแพทย์และสิ่งของเพื่อช่วยเหลือ ผู้ประสบภัย
● ค้าขายรายย่อย	ประมาณ 299,208 คน**	- ประกันสังคมมาตรา 39*** และ 40 (กรณีเป็นผู้ประกันตนโดย สมัครใจ) สิทธิประโยชน์ไม่ ครอบคลุมกรณีว่างงาน	ด้านการเงิน - สินเชื่อรายละ 50,000 บาท สำหรับ ผู้ประกันตนตามมาตรา 40 เพื่อนำไป ซ่อมแซมปรับปรุงที่อยู่อาศัยของตนเองหรือ ของบิดามารดา อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2.5 คงที่ 2 ปี	
● รับจ้าง/ขนส่ง/บริการ ทั่วไป	ประมาณ 340,828 คน**			
● เกษตรกร	- พื้นที่เพาะปลูกพืชและพื้นที่ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำได้รับความ เสียหายประมาณ 12.04 ล้านไร่ สัตว์ได้รับผลกระทบ 29.4 ล้านตัว - เกษตรกรได้รับความเดือดร้อน ประมาณ 1.50 ล้านคน		เกษตรกร (เฉพาะที่ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริม การเกษตรและสำนักงานอ้อยและน้ำตาลทราย, กรมประมง, กรมปศุสัตว์) - ผู้ปลูกข้าวนาปี กรณีที่ขายผลผลิตไปในช่วง ส.ค.-ก.ย. 54 และเกษตรกรที่ได้รับ ความ เสียหายเนื่องจากประสบอุทกภัย จะได้รับตัน ละ 1,437 บาท และเมล็ดพันธุ์ตามที่ได้รับ จริงไม่เกิน 100 กก. - ช่วยเหลือซ่อมแซมเครื่องมือและอุปกรณ์ การเกษตร - จำหน่ายหนี้สูญสมาชิกที่เสียชีวิต - ขยายเวลาการชำระหนี้ และลดดอกเบี้ย เป็น ระยะเวลา 3 ปี และมาตรการปรับโครงสร้างหนี้ - สินเชื่อเพื่อฟื้นฟูการประกอบอาชีพและ พัฒนาคุณภาพชีวิต กรณีลูกค้าเดิม รายละไม่ เกิน 100,000 บาท ลดอัตราดอกเบี้ยจากปกติ ลงอีกร้อยละ 3 และลดหย่อนหลักประกันกู้ เงิน กรณีลูกค้าใหม่ รายละไม่เกิน 30,000 บาท อัตราดอกเบี้ยปกติ และใช้บุคคลค้ำประกัน - กรณีเข้าที่ดินราชพัสดุเพื่อทำการเกษตร ได้รับการยกเว้นค่าเช่า 1 ปี	
ผู้ประกอบการ	สถานประกอบการ 28,605 แห่ง*			
● ผู้ประกอบการรายใหญ่	ประมาณ 840 แห่ง	การประกันภัยทรัพย์สิน	- การช่วยเหลือด้านการเงิน เช่น สินเชื่อธุรกิจ และเงินทุนหมุนเวียน - ขยายสิทธิประโยชน์การส่งเสริมการลงทุน เช่น มาตรการยกเว้นอากรขาเข้าเครื่องจักร ทดแทนที่เสียหาย - การช่วยเหลือทางด้านภาษี เช่น การยกเว้น ภาษีเงินได้ และขยายเวลาการยื่นแบบแสดง รายการภาษีสรรพากร	- สสว. เปิดศูนย์ประสานความช่วยเหลือ SMEs ประสบอุทกภัย เพื่อเป็นศูนย์กลาง ในการให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่ ผู้ประกอบการ SMEs
● ผู้ประกอบการ SMEs	ประมาณ 218,000 แห่ง	จำนวนน้อยรายที่มีการทำ ประกันภัยที่คุ้มครองภัยพิบัติ		

ที่มา : รวบรวมข้อมูลจากกรมการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย รายงานสถานการณ์ภัยพิบัติด้านการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รายงานสถานการณ์อุทกภัยและการให้ความช่วยเหลือ กระทรวงแรงงาน การช่วยเหลือเยียวยาผู้ประสบอุทกภัย ปี 2554 สำนักนายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ * ข้อมูลสถานประกอบการ และจำนวนแรงงานที่แจ้งไปกับกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ณ วันที่ 1 ตุลาคม-16 พฤศจิกายน 2554

** ประมาณการจำนวนแรงงานประกอบอาชีพอิสระที่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วม โดยใช้ข้อมูลการสำรวจการมีงานทำของ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (LFS) จำนวนตามจังหวัดที่น้ำท่วม และปรับด้วย สมมติฐานความรุนแรงของน้ำท่วมในแต่ละพื้นที่ รายสาขาการผลิต

แรงงานประกอบอาชีพอิสระ คือ แรงงานที่ประกอบธุรกิจโดยไม่มีลูกจ้าง และแรงงานที่ช่วยธุรกิจในครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้าง

*** ผู้ประกันตนตามมาตรา 39 คือ ผู้ประกันตนที่เคยเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 มาก่อน และต่อมาได้สิ้นสภาพความเป็นลูกจ้าง แต่ยังคงประสงค์จะเป็นผู้ประกันตนต่อไป